

RUS NASIRDAGI IT OBRAZI

G'aniyeva X.I.

Magistratura talabasi,

Farg'ona davlat universiteti

Annotatsiya: Maqolada rus adabiyotida it obrazining roli va ma'nosi tahlil qilinadi. It insonning sodiq hamrohi, sadoqat, sadoqat va do'stlik ramzi sifatida rus adabiyotida boy tarixga ega. Maqolada itning obrazi rus yozuvchilarining asarlarida qanday vazifalarni bajarishi, shuningdek, qahramonlar va syujetlarga qanday ta'sir qilishini o'rganadi.

Kalit so'zlar: it, egasi, fidoyilik, hikoya, fantastika.

Adabiy asarlarning qahramoniga aylangan hayvonlar orasida itlar alohida o'rin tutadi. Bu bejiz emas: it - odam xonakilashtirishga muvaffaq bo'lgan birinchi hayvon. Ko'pgina qadimgi xalqlar orasida it juda hurmatga sazovor edi: u afsonalar va afsonalar qahramoni, o'liklarga sig'inishning muhim bo'g'ini edi. Odamlarga sadoqat va sadoqat, bolaning uyiga va kundalik hayotiga yaqinlik itlarni mahalliy va xorijiy adabiyotning bolalar uchun sevimli qahramoniga aylantirdi. It obrazi adabiyotda tez-tez uchrasa ham, har bir asarda uning o'ziga xos xususiyatlari bor.

I. Buninning "Chang orzulari" tadqiqotida tahlil qilish uchun birinchi hikoya. Chang va kapitan olti yil oldin tanishgan. Ular dengizga borishni ancha oldin to'xtatdilar: ular qashshoqlikda yashaydilar, beshinchi qavatda, chodirda uxlashadi. Ularning xonasi noqulay, Chang burchakda uxlaydi, egasi esa karavotda uxlaydi. Yillar davomida it ham, kapitan ham qarigan. Kapitan ko'zini ochmasdan nimadir haqida o'ylaydi va Chang yana uxlab qoladi. U paluba, baliq sotayotgan xitoylikni orzu qiladi. Qizil kuchukcha qayiqda o'tiribdi. Bu kuchukcha Chang. Kapitan uni sotib oladi va Rossiyaga olib boradi. To'satdan it uyg'onadi va egasining oyoqlariga yotadi, chunki u odamga nisbatan muloyimlik bilan to'lib-toshgan. Tushida it o'zining oldingi hayotidan lahzalarni ko'radi: uni boqadigan toza va toza egasi, Chang, non va

sut. Ular Qizil dengiz orqali Odessaga, kapitanning xotini va qiziga suzib ketishdi. Egasi Changga mehr bilan gapiradi. Haqiqat boshqacha: kapitan va uning iti har kuni restoranlarga boradi. U erda skripkalar chalinadi: "U butun borlig'i bilan musiqaga o'zini bag'ishlaydi, itoatkorlik bilan boshqa dunyoga boradi - va yana o'zini bu go'zal dunyo ostonasida, Qizil dengizdagi kemada aql bovar qilmaydigan, dunyoga ishonadigan kuchukchani ko'radi. Dengiz"... [1]. O'z xo'jayinini o'lik holda topgan Chang: "Chang xiyobon bo'ylab shoshib kelayotgan mashina uni yiqitib, yarmini kesib tashlagandek, shunday noumid baqirib yuboradi"... [1]. Uning ahvoli haqida ko'z yoshlarsiz o'qish qiyin: "...Endi Chang dahshatni ham his qilmaydi. U yerga yotadi, yuzi burchakda, dunyoni ko'rmaslik uchun, uni unutish uchun ko'zlarini mahkam yumadi. Dunyo esa uning ustida zerikarli va uzoqdan shitirlaydi, xuddi o'zining tubsiz tubiga tobora chuqurroq botgan dengiz kabi." Chang yangi egasiga ega bo'ldi, chordoq shinam bo'ldi, lekin it o'zining sobiq hayotiga, kapitanga sog'inch bilan qaraydi: "...Agar Chang kapitanni yaxshi ko'rsa va his qilsa, uni xotira nigohi bilan ko'rsa, o'sha ilohiy narsa. hech kim tushunmaydi, keyin u hali ham u bilan kapitan ..." [1].

Changning orzulari itning dunyosiga chuqurroq kirib borishga yordam beradi, hayvonning tajribalari va his-tuyg'ularini ko'rsatishga yordam beradi, ular odamnikidan farq qilmaydi, ba'zan esa chuqurroqdir. Hikoya itlar ham odamlar kabi his qilishlari, tashvishlanishlari va qayg'urishlari mumkinligini o'rgatadi. Bu hikoya aql bovar qilmaydigan sadoqat haqida: kapitanning ketishi bilan u yanada qulayroq, qoniqarliroq bo'ldi, lekin Chang tushida xo'jayini bilan yashaydi.

A.P.Chexovning "Kashtanka" hikoyasida bosh qahramon yolg'iz it bo'lib, u o'zini juda qadrlagan egalarini yo'qotib, shunday bo'lib qolgan: "Yo'q, bunday yashash mumkin emas! Men o'zimni otishim kerak!" [2]. Uning egasi duradgor edi, uning ismi Luka Aleksandrovich edi va u bilan xayrlashganidan keyin u juda xafa edi. Bu it nihoyatda sodiq va bundan tashqari, u ham g'ayrioddiy. U juda go'zal va olijanob ko'rinadi, lekin uning tashqi ko'rinishida hali ham maymunga o'xshash narsa bor.

Kashtanka uzoq vaqt davomida ko'cha bo'ylab aylanib yurdi, uni sirk murabbiyi kutib oldi. U itni ko'tarib oldi, chunki unga rahmi keldi, keyin esa bu unga juda yoqdi. U uni o'z joyiga taklif qildi, chunki tashqarida sovuq edi, bundan tashqari, tun yaqinlashib qoldi. Uni ovqatlantirdi va hatto to'shak uchun kichkina matras ham berdi. Shunday qilib, u yangi egasiga ega bo'ldi. It uyg'onganida, u instinktiv ravishda xonani hidlay boshladi va hamma narsani tekshirdi. Eshiklardan biri uning orqasiga iflos xonani yashirgan. Shunday qilib, Kashtanka g'oz va mushukni uchratdi, ular darhol unga shiviray boshladilar. Ammo egasi paydo bo'lgach, hamma narsa tinchlanib, uyda o'z joylarini egalladi. Egasi o'zi bilan g'alati narsalarni olib keldi: to'pponcha va qo'ng'iroq. Aynan ular bilan Ivan Ivanovich ismli g'oz g'alati ishlarni, insoniy tilda - nayranglarni qila boshladi. Ko'p o'tmay, it juda chiroyli emas, balki yaxshi xulqli cho'chqa paydo bo'lishini ko'radi. Va endi Kashtanka ular bilan bir xonada yashaydi va egasi uni xola deb ataydi, u sirk artistiga aylandi. Ko'p o'tmay, Kashtanka tasodifan o'zining sobiq egalarini topadi va ular bilan birga ketadi. Bu Kashtanka kontsert berayotganda va uning sobiq egalari tomoshabinlar orasida bo'lganida sodir bo'ladi: "Kashtanka o'zining haqiqiy ismini eshitib, ularning orqasidan yuguradi", "u uzoq vaqtdan beri ularning ortidan yuradi va hayoti tugamaganidan xursand. daqiqa" [3].

Bu hikoya katta yurakli kichik hayvonning fidoyiligi haqida hikoya qiladi. Kashtanka odamlar o'rtasidagi munosabatlarning nomukammalligidan aziyat chekadi, o'z tajribalari haqida fikr yuritadi, boshqalarning xatti-harakatlarini tahlil qiladi "Kashtanka butun insoniyatni ikkita teng bo'lmagan qismga ajratdi: egalari va mijozlari ... birinchisi uni urishga haqli edi va u ikkinchisini buzoqlardan ushlashga o'zi ham haqli edi" [2]. Badiiy adabiyotda it obrazining g'oyaviy-badiiy rolini tahlil qilish uchun uchta asarni o'qib, tahlil qildim.

Xulosa qilib aytish mumkinki, it obrazi badiiy adabiyotda, jumladan, bolalar adabiyotida alohida o'rin tutadi:

- "Chang o'g'li" hikoyasi itlar ham odamlar kabi his qilishlari, tashvishlanishlari va qayg'ulashlari mumkinligini ko'rsatadi. Bu hikoya aql bovar qilmaydigan sadoqat

haqida: yangi egasi bilan hayot yaxshiroq, lekin Chang o'z kapitanidan doimo qayg'uradi.

— “Kashtanka” hikoyasi misli ko‘rilmagan sadoqatni o‘rgatadi, bunga hatto katta yuragi bo‘lgan mayda jonzot ham qodir. Har bir asarda it sodiq do'stdir, ammo matnlar mualliflarining vazifalari turlicha bo'lgan. Chang - insoniy his-tuyg'ularga ega hayvon, Kashtanka - sadoqat ramzi. Itlar haqidagi asarlar har qanday vaqtda va har qanday yoshda zarur va muhim, chunki ular hayvonlarni qadrlashni, ularni asrashni, mas'uliyatli va mehribon bo'lishni o'rgatadi.

ADABIYOT:

1. Bunin I. A. Chang orzulari. Elektron manbaning URL manzili: <https://ilibrary.ru/text/1177/p.1/index.html> (Kirish sanasi: 16.10.2023)

2. Chexov A.P. Kashtanka. Elektron manbaning URL manzili: <https://ilibrary.ru/text/1146/p.1/index.html> (Kirish sanasi: 16.10.2023)